

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 2 ประการ คือ เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาและกระบวนการทอดคุงโย บ้านแท่นดอกไม้ อำเภोजอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ และเพื่อหาแนวทางการอนุรักษ์และส่งเสริมอาชีพการทอดคุงโยในท้องถิ่น

ผู้วิจัยรวบรวมข้อมูลโดยใช้การสังเกต การสัมภาษณ์ ซึ่งศึกษาจากกลุ่มประชากรคือ ผู้ประกอบอาชีพการทอดคุงโยบ้านแท่นดอกไม้ จำนวน 4 คน กลุ่มผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องส่งเสริมสนับสนุน จำนวน 5 คน และกลุ่มตัวแทนผู้บริโภคที่เป็นคนกลางเข้าไปรับสินค้าไปจำหน่ายและตัวแทนผู้บริโภคที่เข้าไปซื้อคุงโย จำนวน 10 คน โดยใช้กรอบแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง แบบบันทึกข้อมูลในสนาม กล้องถ่ายภาพ และเครื่องบันทึกเสียง แล้วนำกรอบแบบสัมภาษณ์ แบบบันทึกเสียงและภาพถ่าย มาดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลโดยจัดข้อมูลเป็นระบบแล้วแยกแยะจัดกลุ่มประเภทข้อมูล ได้ผลสรุปของการวิจัยดังนี้

สรุปผลการวิจัย

1. ประวัติความเป็นมาการทอดคุงโยและกระบวนการทอดคุงโย บ้านแท่นดอกไม้ อำเภोजอมทอง จังหวัดเชียงใหม่

การทอดคุงโยของบ้านแท่นดอกไม้ มีมาเมื่อประมาณ 200 ปีมาแล้วตั้งแต่สมัยปู่ ย่า ตา ยาย แล้ว พร้อมกับการทอดผ้าของชาวบ้านที่ทอกันใช้เอง แต่ที่เริ่มมาเป็นที่รู้จักของคนทั่วไป เมื่อพ.ศ. 2509 เจ้าดวงเดือน ณ เชียงใหม่ ซึ่งเป็นเจ้านายชั้นสูงของเชียงใหม่ได้นำเอาคุงโยที่ชาวบ้านผลิตไปคิดพัฒนาปรับปรุงวัสดุที่ใช้ผลิตคุงโยให้มีลักษณะที่สวยงามแปลกตาเพื่อให้สามารถนำไปใช้เป็นของประดับตกแต่งสถานที่ต่างๆ ได้ โดยที่กระบวนการถ่ายทอดความรู้การทอดคุงโยตามแบบที่เจ้าดวงเดือนได้พัฒนาปรับปรุงรูปแบบนั้น จะเริ่มจากการนำเอาชาวบ้านในหมู่บ้านที่สามารถทอดผ้าได้มาฝึกหัดการทอดคุงโยที่ม่อนดวงเดือนให้เป็นแล้วนำออกไปสอนให้กับลูกหลานคนในหมู่บ้านแท่นดอกไม้ให้สามารถทำได้สืบทอดไป ซึ่งคนที่เข้าไปฝึกทำที่ม่อนดวงเดือนก็มี คุณยายซุ่ม เตปิน ที่เป็นผู้นำความรู้มาเผยแพร่ให้ชาวบ้านได้รู้จักการทอดคุงโยจนสืบทอดต่อกันมาจนถึงปัจจุบันนี้ เมื่อชาวบ้านผลิตคุงโยได้แล้วจึงนำออกมาจำหน่ายในชุมชนใกล้เคียงก่อน ปรากฏว่าขายได้ดีทำให้ชาวบ้านมีรายได้เพิ่มขึ้น อีกทั้งในขณะนั้นยังไม่มีคนทำคุงโยออกจำหน่ายให้ชุมชนอื่นได้เห็นถึงรูป

ลักษณะของตุ้มขี้ผึ้งซึ่งเป็นเอกลักษณ์ของบ้านแท่นดอกไม้ ทำให้ตุ้มขี้ผึ้งของบ้านแท่นดอกไม้ที่ผลิตออกมาจำหน่ายในขณะนั้นเป็นสิ่งแปลกใหม่ ผู้คนพากันสนใจและเมื่อมีการเผยแพร่ทางสื่อคือ สถานีโทรทัศน์ของไอทีวีได้มาถ่ายทำถึงกรรมวิธีการผลิตตุ้มขี้ผึ้งเพื่อไปเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ก็ยิ่งทำให้คนรู้จักตุ้มขี้ผึ้งและสนใจกรรมวิธีการผลิตมากขึ้นส่งผลให้มียอดจำหน่ายของตุ้มขี้ผึ้งเพิ่มขึ้นทำให้ชาวบ้านมีรายได้เพิ่มมากขึ้น การผลิตตุ้มขี้ผึ้งออกมาจำหน่ายจึงไม่ทัน ต้องมีการจ้างชาวบ้านในหมู่บ้านแท่นดอกไม้มาช่วยทำตุ้มขี้ผึ้งออกจำหน่ายด้วย จึงทำให้ชาวบ้านหันมายึดการทอดตุ้มขี้ผึ้งออกจำหน่ายเป็นสินค้ามากขึ้นกว่าการทอดเพื่อนำไปถวายวัดและใช้ในพิธีกรรมต่างๆ ตามที่วัฒนธรรมในอดีตเคยสืบทอดกันมา

ปัจจุบันชาวบ้านบ้านแท่นดอกไม้ได้มีการพัฒนารูปแบบของตุ้มขี้ผึ้งออกมาหลายรูปแบบ เช่นเป็นตุ้มกลม ตุ้มแบน ส่องออกจำหน่ายในตัวเมืองเชียงใหม่มากขึ้น โดยปรับเปลี่ยนการนำไปใช้ของตุ้มขี้ผึ้ง ให้ไปเป็นเครื่องประดับตกแต่งบ้าน สถานที่ทำงาน หรือการใช้ตุ้มดัดแปลงเป็นผ้าปูโต๊ะ นำไปประดับตามฝาบ้าน เสาบ้าน หรือมุมใดมุมหนึ่งของบ้านเรือน ที่ทำงาน บริเวณโรงแรม หน้าร้านขายของ มากขึ้น ทำให้ขบวนการผลิตตุ้มขี้ผึ้งแต่เดิมจะทำการเพื่อความเชื่อในเรื่องของการถวายตุ้มเป็นพุทธบูชาแบบสมัยเดิมค่อยปรับเปลี่ยนไปกลายเป็นผลิตออกมาเพื่อการค้าแทน

กระบวนการทอดตุ้มขี้ผึ้ง บ้านแท่นดอกไม้ อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่

ปัจจุบันวัสดุหลักที่นำมาใช้ในการทอดตุ้มขี้ผึ้งของบ้านแท่นดอกไม้ จะมีอยู่ 7 ชนิดด้วยกัน คือ

เส้นฝ้าย เส้นฝ้ายที่ใช้ในการทอดตุ้มขี้ผึ้งของบ้านแท่นดอกไม้ส่วนใหญ่เป็นฝ้ายดิบเบอร์ 10/1 ยี่ห้อตราแมว และฝ้าย A ซึ่งเป็นฝ้ายพื้นเมือง โดยใช้ฝ้ายสีขาว

สีย้อม ปัจจุบันในการย้อมตุ้มขี้ผึ้ง สีที่ใช้ย้อมจะเป็นสีเคมีย้อมฝ้าย ซึ่งผู้ผลิตจะใช้สีย้อมสำเร็จ

ลูกเคียว ลูกเคียวที่ใช้จะซื้อที่บ้านยวบนดอยอินทนนท์

ไส้มันสำปะหลัง จะรับซื้อจากหมู่บ้านที่มีการปลูกมันสำปะหลังในจังหวัดเชียงใหม่ก่อนใช้ต้องมีการนำไปตากให้แห้งเสียก่อน

ไม้ไผ่ (ไม้เถียนตุ้ม) ไม้ไผ่ที่ใช้จะนำมาทำเป็นไม้กาเลสำหรับไว้ทำเป็นหัวตุ้มและไม้สอดระหว่างตัวตุ้ม

ดอกตกแต่ง เป็นดอกที่ใช้สำหรับตกแต่งประดับตัวตุ้ม ทำมาจากฝ้ายเมืองที่เป็นเส้นด้ายที่ขาดก็จะนำมาปั่นทำเป็นดอกทั้งดอกกลมและดอกแบน ในปัจจุบันบางครั้งมีการนำเอาเส้นฝ้าย

และเศษผ้าที่ทอเหลือใช้แล้วมาตัดเป็นสี่เหลี่ยมผืนผ้านำมาทอหุ้มเส้นฝ้ายแล้วมาทำเป็นพู่ห้อยข้าง
ตุ้งแทนดอกตกแต่ง

ไม้กาแล จะเป็นส่วนหัวตุ้งที่นำมาเข้าประกอบกับส่วนตัวตุ้งที่ทอเป็นผืน ทำมาจากไม้ไผ่
ประกอบกันเป็นรูปทรงกาแล แล้วนำมาแช่น้ำมะเกลือเพื่อให้เป็นสีดำ

ขั้นตอนกรรมวิธีการผลิตตุ้งโย การทอตุ้งโยเป็นการทอโดยใช้กี่ทอผ้าแบบพื้นเมือง จาก
การวิจัยกรรมวิธีการผลิตจะมีกระบวนการผลิตที่สำคัญ 5 กระบวนการดังนี้ ได้แก่ การย้อม การ
ฟอก การฮั่นหรือหูก การทอและการตกแต่งประดับ

การย้อมเส้นฝ้าย เป็นการทำให้เส้นฝ้ายมีสีต่างๆ ทำให้ตุ้งที่ทอด้วยเส้นฝ้ายมีสีและสวย
งามโดยการนำเส้นฝ้ายที่ฟอกแล้วไปแช่น้ำสี

การฟอกเส้นฝ้าย เป็นการนำเส้นฝ้ายที่ผ่านการย้อมด้วยสีแล้วมาแช่ในสารเคมี เพื่อให้
ฝ้ายที่ได้ออกมาเป็น สีไม่ตก การฟอกจะใช้น้ำผสมน้ำยากันลืตก

การเตรียมเส้นยืนหรือการฮั่นหูก เป็นการรวบรวมเส้นด้ายหลายๆเส้นเข้าด้วยกันเป็น
เชือกยาวๆ ตามความต้องการของผู้ทอ

การทอตุ้ง

เมื่อต่อเส้นด้ายครบทุกช่องฟืมแล้ว ค่อยๆเลื่อนฟืมและเขาผ่านรอยต่อของเส้นด้ายไป
ข้างหน้า ใ้ไม้ประกับฟืมผูกเชือกแขวนฟืมและฟอกไว้กับคานที่วางพาดบนที่ เขาทั้งสองมีเชือกผูก
โยงกับแขวนอยู่กับลูกล้อผูกกับคานพาดที่เช่นกัน ด้านล่างเขาผูกกับไม้เหยียบแล้วลงมือทอ เมื่อ
เหยียบไม้เหยียบข้างใดข้างหนึ่งลงเส้นด้ายจะแยกสลับกัน ใช้กระสวยที่ใส่แกนหลอดเส้นพุ่ง พุ่ง
ผ่านเส้นยืนปล่อยไม้เหยียบขึ้น กระบฟืมเข้าหาตัวให้เส้นผ้าแน่นวันระยะของช่วงผ้ายาว 8 นิ้ว
แล้วเริ่มทอใหม่อีกครั้งเมื่อกระบฟืมเข้าหาตัวให้เส้นผ้าแน่นแล้วนำไม้ไผ่แบนที่เตรียมไว้สอด
พาดเข้าไปในเส้นฝ้ายแล้วกระบฟืมเข้าหาตัวให้ผ้าแน่นนำเอาไม้ไผ่แบนสอดพาดไปอีกทำเช่น
เดิมจนครบ 3 อันกระบฟืมเข้าหาตัวเพื่อให้ผ้าแน่นอีกครั้ง เว้นระยะของช่วงผ้ายาว 8 นิ้ว แล้ว
เริ่มทอใหม่อีกครั้ง ทำเช่นนี้ไปเรื่อยๆ จนครบไม้ไผ่ 15 อัน

การตกแต่งประดับตุ้ง เป็นการนำผืนตุ้งที่ทอแล้วมาประดับตกแต่งด้วยดอกตกแต่ง ใ้
มันสำปะหลัง และไม้กาแล

2. แนวทางการอนุรักษ์และส่งเสริมอาชีพการทอตุ๋นในท้องถิ่น

จากเดิมการเรียนรู้และการถ่ายทอดของการผลิตตุ๋นนั้นเป็นการเรียนรู้และถ่ายทอดที่เกิดขึ้นในวิถีชีวิตของชุมชน ซึ่งในช่วงเวลาของกระบวนการผลิตแบบดั้งเดิม ผู้ผลิตตุ๋นมีการเรียนรู้จากแรงศรัทธา ค่านิยม เพื่อมุ่งประโยชน์ใช้สอยในพิธีกรรมเป็นสำคัญ ซึ่งที่เหลือจากการใช้ในพิธีกรรมก็จะนำมาถวายที่วัดเพื่อเป็นอานิสงส์แก่ตนเอง ต่อมาเมื่อเริ่มเกิดการผลิตเพื่อจำหน่ายแก่คนทั่วไป มีการพัฒนารูปแบบต่างๆ ของตุ๋นเพิ่มขึ้น ชุมชนเริ่มเรียนรู้และปรับรูปแบบของการผลิตและการจัดการต่างๆ ให้เกิดความสอดคล้องเหมาะสมกับสภาพการณ์ที่เปลี่ยนไป เกิดการรวมกลุ่มอาชีพในการผลิตทั้งนี้เพื่อปกป้องผลประโยชน์ของสมาชิกกลุ่มร่วมกัน โดยมีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ในการผลิตของสมาชิกกลุ่มร่วมกัน ต่อมาเมื่อมีนักท่องเที่ยวเข้ามามากขึ้นทำให้การผลิตตุ๋นจากเดิมเปลี่ยนไปกลายเป็นเข้าสู่ระบบทุนนิยม การแข่งขันทางการค้า ทำให้เกิดปัญหาในการผลิตที่ต้องใช้ทุนและการแข่งขันในการตลาดที่เพิ่มสูงมากขึ้น ยังผลให้ชาวบ้านส่วนหนึ่งได้รับเปลี่ยนแปลงบทบาทจากผู้ผลิตรายย่อยสู่การเป็นผู้รับจ้างในการผลิต ทำให้ผู้ผลิตรายย่อยลดน้อยลง จนกระทั่งคงเหลือผู้ผลิตตุ๋นไม่มากรายของชุมชนที่ยังคงประกอบอาชีพทำตุ๋น เช่นเดียวกับค่านิยมของคนในชุมชนระหว่างคนรุ่นเก่า รุ่นใหม่ ในงานอาชีพตุ๋น จากเดิมการทำตุ๋นนั้นมีการถ่ายทอดสืบต่อเนื่องจากภาวะการณของชุมชน ในช่วงเวลาดังกล่าวอาชีพการทอตุ๋นเป็นอาชีพที่เหมาะสมกับภาวะการณของสังคม จึงได้รับความสนใจในการเรียนรู้ถ่ายทอดต่อในจำนวนมาก ต่อมางานผลิตตุ๋นเริ่มเปลี่ยนแปลงด้วยเงื่อนไขปัจจัยหลายอย่างทั้งจากวัสดุในการผลิต ค่าตอบแทน ความนิยม และความต้องการของนักท่องเที่ยว ทำให้กระบวนการผลิตที่เปลี่ยนไปเกิดความหลากหลายของงานหัตถกรรมในชุมชน ค่านิยมเกี่ยวกับงานอาชีพเปลี่ยนแปลงไป ทำให้กระบวนการถ่ายทอดงานตุ๋นเปลี่ยนแปลงไป จำนวนของผู้ที่รับการถ่ายทอดลดลง และเนื้อหาของการถ่ายทอดที่ถูกกระจายจากชุมชน ได้เกิดการสูญหายไปจากชุมชน จนทำให้ตุ๋นซึ่งเป็นสิ่งที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชนและเป็นสิ่งที่ทุกคนในชุมชนต้องเรียนรู้และสามารถผลิตได้ในอดีตได้เปลี่ยนแปลงไป และจากสภาพเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป ยิ่งความเจริญก้าวหน้า ตลอดจนเทคโนโลยีสมัยใหม่ รั่วไหลเข้าสู่ชุมชนมากขึ้นเท่าใดก็ดูเหมือนว่ากระบวนการถ่ายทอดเหล่านี้ได้ลดน้อยลงไปเท่านั้น การขาดผู้สืบทอด เป็นปัญหาหนึ่งที่สำคัญ จึงทำให้โรงเรียนวัดพุทธนิมิตร ซึ่งเป็นโรงเรียนประจำหมู่บ้านได้เล็งเห็นถึงความสำคัญของการอนุรักษ์การทอตุ๋นให้ยังคงอยู่จึงได้นำเอานักเรียนไปฝึกหัดวิธีการทอตุ๋นกับผู้ชำนาญการทอตุ๋นในหมู่บ้าน โดยจัดเป็นการเรียนการสอนในวิชาเลือก ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในกลุ่มงานพื้นฐานอาชีพ โดยจะเป็นการเรียนรู้ตั้งแต่ขบวนการเริ่มการทอตุ๋นจนกระทั่งเสร็จออกมาเป็นชิ้นแต่ไม่ได้เรียนถึงขั้นการย้อมสี นักเรียนที่เรียนการทอตุ๋นไปไปแล้วส่วนใหญ่มีความพึงพอใจที่จะเรียนและอยากที่จะมาเรียนอีก นอกจากนี้ปัจจุบันที่โรง

เรียนมีโครงการ “ การพัฒนารูปแบบการงานการสอนวิชาชีพการทำตุ้งของโรงเรียนวัดพุทธนิมิตร ” ซึ่งมีจุดประสงค์เพื่ออนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมและอาชีพพื้นบ้านให้สืบต่อถึงอนุชนรุ่นหลังต่อไป และเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ และฝึกทักษะ ประสบการณ์ในการทำตุ้งตามความสนใจและสร้างรายได้เสริมแก่ครอบครัว

แม้ว่าในปัจจุบันขบวนการผลิตและขบวนการถ่ายทอดจะยังคงมีอยู่ในลักษณะการทอเพื่อขาย เพื่อเป็นอาชีพเพิ่มรายได้ให้แก่ครอบครัว แต่การทอเพื่อการถวายทานก็ยังคงมีอยู่ เนื่องจากประเพณีการถวายตุ้งเป็นประเพณีที่ชาวบ้านต้องกระทำอยู่แล้วในช่วงมีงานสงกรานต์ และการถวายตุ้งจะไม่มี การเก็บกลับคืนมา โดยให้ถวายทานไปเลย และถ้าวัดต่างๆ มีการจัดงานปอยหลวงก็ต้องมาตั้งซื้อตุ้งไปประดับตกแต่ง จึงยังทำให้ชาวบ้านบ้านแท่นคอกไม้ยังต้องมีการทำตุ้งไปเพื่อใช้ในพิธีกรรมอยู่ ฉะนั้นจึงควรมีการส่งเสริมและอนุรักษ์การทอตุ้งให้ยังคงมีอยู่ในสังคมเพื่อเป็นการสืบสานศิลปวัฒนธรรมที่ดีงามให้คงอยู่สืบไป

แต่ทิศทางในการอนุรักษ์ส่งเสริมนั้นควรมีการพิจารณากันในหลายๆ ด้าน เช่น การส่งเสริมด้านกระบวนการผลิต โดยการลดราคาจำหน่ายของตุ้งใยทอง เพราะปัจจุบันราคาที่จำหน่ายมีราคาค่อนข้างสูงเมื่อเทียบกับราคาขายจำนวนที่ซื้อข้อมเห็นได้ว่าแตกต่างกันมาก ผู้บริโภคเมื่อซื้อตุ้งใยที่มีราคาสูงก็จะซื้อในจำนวนน้อย แต่ถ้าตุ้งใยมีราคาที่ลดลงก็จะสามารถซื้อได้มากขึ้น อีกทั้งการจำหน่ายในท้องถิ่นและภูมิภาคต่างๆ ก็มีราคาที่ไม่แตกต่างกัน ถ้ามีราคาที่ลดลงจะทำให้คนหันมาซื้อตุ้งใยกันมากขึ้น การจัดหาวัตถุดิบให้แก่ชาวบ้านในราคาที่ถูกลงกว่าท้องตลาด และจัดหาเงินทุนเพื่อจัดซื้อวัตถุดิบให้แก่ผู้ผลิตก็จะเป็นวิธีหนึ่งที่ทำให้ผู้ผลิตมีวัตถุดิบใช้ได้ตลอดปีในราคาถูก มีการประยุกต์การผลิตแบบพื้นเมืองและแบบทันสมัยรวมกันโดยการอนุรักษ์ในหลักการคือยึดโดยใช้ธรรมชาติแต่รูปแบบต้องประยุกต์ให้ทันสมัย

การส่งเสริมด้านการนำไปใช้ โดยส่งเสริมให้มีการนำตุ้งใยไปใช้ในงานต่างๆ มากขึ้น โดยให้รัฐและเอกชนเข้ามาช่วยเหลือสนับสนุนในการนำตุ้งใยไปเป็นของที่ระลึกในงานการจัดประชุม สัมมนาต่างๆ โดยอาจมีการปรับเปลี่ยนขนาดให้เหมาะสมกับการนำไปใช้ และมีการส่งเสริมการตลาด โดยใช้กลยุทธ์ทางการตลาดเพื่อนำมาสร้างทัศนคติให้ผู้บริโภคที่ซื้อตุ้งใยได้ตระหนักถึงคุณค่าของศิลปะความงดงาม ความภาคภูมิใจในการใช้ผลิตภัณฑ์ตุ้งใย

การส่งเสริมด้านการเผยแพร่ความรู้ โดยการส่งเสริมให้มีการจัดประกวดแข่งขันการทอตุ้งใย เพื่อส่งเสริมให้คนหันมาทอตุ้งใยมากขึ้น และส่งเสริมเรื่องเทคนิค การผลิต โดยการจัดฝึกอบรมสัมมนาให้ชาวบ้านได้ตระหนักถึงความสำคัญในการพัฒนาคุณภาพผลิตภัณฑ์โดยยังรักษาเอกลักษณ์ ศิลปะที่สวยงาม แต่พัฒนากรรมวิธีการผลิตให้ได้ผลผลิตมากขึ้น ประหยัดเวลาและลดความเสียหายที่เกิดจากการผลิต นอกจากนี้ควรมีการพัฒนาเพิ่มทักษะฝีมือในการผลิตการถ่ายทอดความรู้ด้าน

มือให้แก่คนรุ่นใหม่โดยเฉพาะผลิตภัณฑ์ดูยที่เริ่มมีคนทำน้อยลงซึ่งหากไม่มีการสอนต่อก็จะทำให้ผลิตภัณฑ์นั้นสูญหายไป

อภิปรายผล

ผลการศึกษาครั้งนี้

1. วัสดุและกรรมวิธีการทอดูย พบว่าวัสดุที่ใช้ในการทอดูยคือ เส้นฝ้าย และสีข้อม ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาเรื่องการทอผ้าไหมยกดอกลำพูนของ(รจนา ชื่นศิริกุลชัย,2542)และสอดคล้องกับการวิจัยเรื่องขบวนการถ่ายทอดศิลปะและเทคโนโลยีในการทอผ้า กรณีศึกษาการทอผ้าในเขตท้องที่อำเภอจอมทองของ(ฮ่อมจิต กันทาใจ,2535) ที่กล่าวว่าเส้นฝ้ายที่ใช้ในปัจจุบันเป็นฝ้ายอำเภอจอมทอง โดยแบ่งเป็นฝ้ายที่ผลิตจากโรงงานมีขายตามท้องตลาดทั่วไปซึ่งนิยมใช้กันมากเนื่องจากประหยัดเวลาและมีความเหนียวมากกว่าฝ้ายที่ผลิตขึ้นเอง และฝ้ายเมืองซึ่งผลิตขึ้นเพื่อใช้ภายในครัวเรือนที่มีการทอฝ้าย มีสีขาวและสีดุนการทอผ้าไหมพรมเรียง สำหรับอุปกรณ์ที่ใช้ในการข้อมสีและเครื่องทอผ้าจะสอดคล้องกับงานวิจัยของ(อุบลศรี อรรถพันธ์,2529) ที่กล่าวว่าอุปกรณ์การข้อมสีไหมที่ช่างทอพื้นบ้านใช้กันในพรมเรียงแต่เดิมนั้นเป็นภาชนะที่มีอยู่ในครัวเรือน เช่น หม้อกะละมัง ไม้พาย เตา สำหรับเครื่องทอผ้าจะใช้กึ่งกระตุก ส่วนประกอบที่สำคัญของกึ่งกระตุกได้แก่ โครงทูก ฟืม เขาทูก ไม้ราวทูก กระดานม้วนทูก ดินฟืม ไม้ม้วนผ้า ไม้นั่ง ส่วนกรรมวิธีการผลิตดูยจะมีการแบ่งงานกันทำโดยจะให้ชาวบ้านแต่ละหลังรับจ้างทำส่วนประกอบต่างๆของดุนบ้านหลังหนึ่งก็จะทำส่วนประกอบของดุนหนึ่งอย่าง ลวดลายและสีผ้าบนผืนดุนก็จะมีการเปลี่ยนแปลงไปเรื่อยๆแล้วแต่ตามความต้องการของตลาด ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาเรื่องความเปลี่ยนแปลงของการผลิตผ้าพื้นเมืองชุมชนบ้านหาดเลี้ยว อ.ศรีสังขาลย์ จ.สุโขทัยของ(สุคนธ์ วิถีวิถีถัก,2534) พบว่าการเข้ามาของเทคโนโลยีและการจ้างงานเป็นรายชิ้นก่อให้เกิดการจัดแบ่งงานกันทำตามความชำนาญเฉพาะด้าน ความรู้เรื่องกระบวนการทอผ้าซึ่งเคยถ่ายทอดและสืบเนื่องอย่างเป็นระบบถูกแบ่งแยกออกเป็นส่วนตัวผู้ทอไม่จำเป็นต้องรู้กระบวนการทอทั้งหมด รูปแบบและลวดลายของผ้าแต่ละชนิดถูกผลิตขึ้นตามรสนิยมของชุมชนที่ได้รับสืบทอดกันมารูปแบบจึงผลิตซ้ำในรูปลักษณะเดิมด้วยเทคนิควิธีการแบบเดิม ภายใต้โครงสร้างรูปแบบ-ลวดลายเดิม แต่ก็มีช่องว่างให้กับการสร้างสรรค์ของผู้ทอ เช่นการใช้สี และการปรับเปลี่ยนตำแหน่งของลวดลาย สำหรับผู้บริโภคจะขยายวงออกไปนอกชุมชนอย่างกว้างขวาง นับตั้งแต่ชุมชนต่างถิ่นจนถึงชาวต่างประเทศ การบริโภคก็เป็นการบริโภคที่นอกเหนือจากอุดมภ์หมายเดิม และไม่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของชุมชน จึงเห็นได้ว่าในกระบวนการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมการผลิตและการใช้ผ้าพื้นเมืองของชุมชนหาดเลี้ยว นั้น มีความเปลี่ยนแปลงทั้งในด้านของผู้ผลิต ผู้บริโภค รูปแบบ ลวดลาย และความหมาย และในขณะเดียวกัน

วัฒนธรรมการผลิตและการใช้ผ้าบางชนิดก็ยังคงรูปแบบเดิม ทั้งด้านผู้ผลิต ผู้บริโภค รูปแบบลวดลายและความหมาย

2. แนวทางการอนุรักษ์และส่งเสริมอาชีพการทอตุ้มในท้องถิ่น

ในอดีตขบวนการผลิตตุ้มตลอดจนขบวนการถ่ายทอดทางด้านการทอตุ้มและเทคโนโลยีที่ใช้แบบดั้งเดิม ได้รับการพัฒนาและถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่นโดยระบบครอบครัว ญาติพี่น้องและเพื่อนบ้านมามิได้ขาด การเอื้อจากสภาพความเป็นอยู่ วัฒนธรรมประเพณี ตลอดจนวิถีชีวิตที่สอดคล้องเป็นธรรมชาติทั้งตนเองเป็นหลัก จึงทำให้ขบวนการผลิตการถ่ายทอดพัฒนาเรื่อยมา จนกระทั่งปัจจุบันสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปมีผลกระทบอย่างมากต่อขบวนการผลิตและขบวนการถ่ายทอดทั้งทางด้านศิลปะและเทคโนโลยีในการผลิต ทำให้ขบวนการผลิตขบวนการถ่ายทอดเปลี่ยนแปลงไป เหลือเพียงการผลิตในบางครัวเรือนและผลิตเพื่อเป็นอาชีพเพื่อเพิ่มรายได้ให้ครอบครัวเท่านั้น แม้ว่าในปัจจุบันขบวนการผลิตและขบวนการถ่ายทอดจะยังคงมีอยู่ในลักษณะการทอเพื่อขาย เพื่อเป็นอาชีพเพิ่มรายได้ให้แก่ครอบครัว แต่ทิศทางการพัฒนาอนุรักษ์ส่งเสริมนั้นควรมีการพิจารณากันในหลายๆด้าน เช่น การพัฒนาแรงงานที่มีฝีมือควบคู่ไปกับการอนุรักษ์งานทอตุ้มตลอดจนการส่งเสริมจากภาครัฐและเอกชน การรณรงค์ การส่งเสริมผลิตภัณฑ์หัตถกรรม การให้ความรู้แก่ผู้ผลิต ให้เห็นคุณค่าของศิลปหัตถกรรมการทอตุ้มให้มากขึ้น เพื่อเป็นการสืบสานศิลปวัฒนธรรมที่ดั้งเดิมให้คงอยู่สืบไป ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของอ้อมจิต กันทาใจ (2541) ที่พบว่า ลักษณะขบวนการถ่ายทอดศิลปะและเทคโนโลยีในการทอผ้าเป็นการถ่ายทอดโดยระบบครอบครัว สืบทอดกันมาจนกระทั่งปัจจุบันลักษณะการถ่ายทอดเหล่านี้ได้เปลี่ยนแปลงไปและขาดช่วงไป มีผลทำให้ขบวนการผลิต ขบวนการถ่ายทอดลดลงและมีแนวโน้มว่าจะสูญหายไปในที่สุด สาเหตุสำคัญที่ทำให้ขบวนการถ่ายทอดเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมเนื่องมาจากการขาดค่านิยมในการอุปโภคสินค้าที่ผลิตด้วยฝีมือและผลิตภายในท้องถิ่นและการขาดผู้สืบทอดความรู้ความสามารถในการทอผ้า ทำให้ต้องมีการแก้ไขที่ถูกต้องเหมาะสมคือการผลิตที่เน้นคุณภาพมากกว่าปริมาณ รวมทั้งการนำเอาศิลปะการทอผ้าที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะของจอมทองมาพัฒนาให้ก้าวหน้าควบคู่ไปกับการอนุรักษ์ศิลปหัตถกรรมการทอผ้าอันทรงคุณค่าแบบดั้งเดิม เพื่อที่จะสืบทอดเป็นเอกลักษณ์ของชาวบ้านต่อไป นอกจากนี้โรงเรียนวัดพุทธนิมิตร์ ซึ่งเป็นโรงเรียนประจำหมู่บ้านได้เล็งเห็นถึงความสำคัญของการอนุรักษ์การทอตุ้มให้ยังคงอยู่จึงได้นำเอานักเรียนไปฝึกหัดวิธีการทอตุ้มกับผู้อำนวยการทอตุ้มในหมู่บ้าน โดยจัดเป็นการเรียนการสอนในวิชาเลือกระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในกลุ่มการทำงานพื้นฐานอาชีพ โดยจะเป็นการเรียนรู้อย่างน้อยตั้งแต่ขบวนการเริ่มการทอตุ้มจนกระทั่งเสร็จ

ออกมาเป็นสินค้าไม่ได้เรียนถึงขั้นการย้อมสี นักเรียนที่เรียนการทอถุงใยไปแล้วส่วนใหญ่มีความพึงพอใจที่จะเรียนและอยากที่จะมาเรียนอีก และสนใจที่จะประกอบอาชีพนี้ นอกจากนี้ปัจจุบันที่โรงเรียนมีโครงการ “ การพัฒนารูปแบบการงานการสอนวิชาชีพการทำถุงของโรงเรียนวัดพุทธนิมิตร ” ซึ่งมีจุดประสงค์เพื่ออนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมและอาชีพพื้นบ้านให้สืบต่อถึงอนุชนรุ่นหลังต่อไป และเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ และฝึกทักษะ ประสบการณ์ในการทำถุงตามความสนใจ และสร้างรายได้เสริมแก่ครอบครัว ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Katz A. Kahn (อ้างใน ดุสิต น้ำฝน, 2529) ซึ่งได้กล่าวถึงการขัดเกลางานอาชีพว่า ในการขัดเกลางานอาชีพนั้น บุคคลมีการแสวงหาโมโนทัศน์ล่วงหน้าเกี่ยวกับงานอาชีพตั้งแต่วัยเด็กจากพ่อแม่ ญาติมิตร สื่อและสถานศึกษาเพื่อจะรับเอาความเชื่อ ค่านิยม และแบบแผนปฏิบัติ ทำให้เกิดความต้องการและแรงจูงใจที่จะเข้าสู่อาชีพ เมื่อเข้าสู่ช่วงวัยของการเลือกอาชีพ และในการขัดเกลางานอาชีพนั้นจะเป็นการรับเอาความรู้ ทักษะ เทคนิค ค่านิยม ทศนคติ ตลอดจนแรงจูงใจเกี่ยวกับงานอาชีพนั้นๆ นอกจากนี้ในภาวะการเปลี่ยนแปลงของหมู่บ้านแทนดอกไม้ เกี่ยวกับการถ่ายทอดด้านการผลิตนั้น สาเหตุทางแนวคิดในการผลิตที่เปลี่ยนแปลงจากระบบการผลิตเพื่อยังชีพไปสู่ระบบการผลิตในทางการค้าและผลจากการติดต่อปฏิสัมพันธ์กับสังคมภายนอก นักท่องเที่ยวได้นำเอาแนวคิดใหม่ทางเศรษฐกิจ อุดมการณ์และการเมืองเข้ามาในสังคมทำให้เกิดการแข่งขันในหลายด้านระหว่างผู้ผลิตในชุมชน การรวมกลุ่มผู้ประกอบการอาชีพเดียวกันเพื่อปกป้องและแสวงหาผลประโยชน์ของกลุ่ม โครงสร้างหน้าที่ของชุมชนได้เกิดการเปลี่ยนแปลง สิ่งแวดล้อมทางกายภาพที่เปลี่ยนแปลงไป เช่น ภูมิศาสตร์ ทรัพยากร ประชากร และการค้นพบสิ่งใหม่ในการผลิตอันเป็นผลจากความสามารถในการคิดค้น ในการเปลี่ยนแปลงนั้นเป็นกระบวนการที่ซับซ้อนด้วยว่าสังคมประกอบด้วยหลายส่วน และแต่ละส่วนต้องการปรับตัวเพื่อให้เกิดภาวะที่สมดุล ซึ่งปรากฏการณ์ดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดของ Wibert E. Moore (อ้างใน สุพัตรา สุภาพ, 2516) ที่กล่าวถึงการปรับตัวของสังคมเพื่อให้เกิดความสอดคล้องกับธรรมชาติ และสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น และขนาดของการเปลี่ยนแปลงนั้นน้อยแตกต่างกันไป เพื่อความพยายามที่จะทำให้เกิดภาวะสมดุล

จากการศึกษาถึงรูปแบบและวิวัฒนาการของถุงใยได้เกิดการปรับเปลี่ยนในรูปแบบวัสดุที่ใช้ในการผลิตและกระบวนการผลิต ถุงใยของชุมชนบ้านแทนดอกไม้ได้ปรับเปลี่ยนในหลายลักษณะ เช่น การเพิ่มประเภทของถุงใยตามความต้องการของผู้ซื้อเป็นรูปแบบถุงกลม และถุงแบน เช่นเดียวกับวัสดุที่ใช้ในการผลิตถุงใยก็เปลี่ยนแปลงไปตามสภาวะการณ์ของสังคม มีการนำสิ่งใหม่เพื่อทดแทนสิ่งเก่าที่หายากหรือสิ่งใหม่ที่ดีกว่าสิ่งเก่ามาใช้ในการผลิต เช่น การนำเอาเส้นไหมประดิษฐ์มาแทนเส้นฝ้าย แม้ว่าในปัจจุบันกระบวนการผลิตและกระบวนการถ่ายทอดการทอถุงใยของ

บ้านแทนดอกไม้จะยังคงมีอยู่ในลักษณะการทอเพื่อขาย เพื่อเป็นอาชีพเพิ่มรายได้ให้แก่ครอบครัว แต่การทอตุ้มใยเพื่อการถวายทานก็ยังคงมีอยู่ เนื่องจากประเพณีการถวายตุ้มใยเป็นประเพณีที่ที่ชาวบ้านต้องกระทำอยู่แล้วในช่วงมีงานสงกรานต์ และการถวายตุ้มใยจะไม่มีการเก็บกลับคืนมาโดยให้ถวายทานไปเลย และถ้าวัดต่างๆมีการจัดงานปอยหลวงก็ต้องมาตั้งซื้อตุ้มใยที่บ้านแทนดอกไม้ไปประดับตกแต่ง จึงยังทำให้ชาวบ้านบ้านแทนดอกไม้ยังต้องมีการทำตุ้มใยในรูปแบบเดิมเพื่อใช้ในพิธีกรรมอยู่ ฉะนั้นจึงควรมีการส่งเสริมและอนุรักษ์การทอตุ้มใยของบ้านแทนดอกไม้ให้ยังคงมีอยู่ในสังคมเพื่อเป็นการสืบสานศิลปวัฒนธรรมที่ดีงามให้คงอยู่สืบไป ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ณัฐพร แสงประดับ (2527) ที่ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมที่เป็นผลมาจากการท่องเที่ยวของหมู่บ้านบ่อสร้าง พบว่าได้มีพยายามอนุรักษ์ ฟื้นฟูงานหัตถกรรมที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชนบ่อสร้าง คือ ร่มพื้นเมือง ด้วยความตระหนักและภาคภูมิใจในคุณค่าที่น่าชื่อเสียงมาสู่ชุมชน ในขณะที่ร่มพื้นเมืองของหมู่บ้านมีจำนวนการผลิตลดลงกว่าเดิมและมีจำนวนน้อยกว่าสินค้าที่ระลึกอย่างอื่น พร้อมกับคำนึง ทักษะคิด ของคนในชุมชนเริ่มเปลี่ยนไป

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น ศูนย์ส่งเสริมอุตสาหกรรมภาคเหนือ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ศูนย์ส่งเสริมวัฒนธรรมภาคเหนือ ควรมีการสนับสนุนและส่งเสริมการเผยแพร่ความรู้ทางการประกอบอาชีพการทอตุ้มใยของบ้านแทนดอกไม้ ในด้านการฝึกหัดการทอตุ้มใยให้กับคนรุ่นใหม่ได้รู้จักและอนุรักษ์กรรมวิธีการผลิตให้คงอยู่ต่อไป ตลอดจนหาแนวทางส่งเสริมการนำตุ้มใยไปใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวัน

1.2 รัฐบาลควรหาวิธีการหรือแผนดำเนินงานที่จะสร้างรายได้ให้แก่ประชาชน หรือมีแผนการพัฒนาผลิตภัณฑ์ตุ้มใยให้ได้มาตรฐานและมีตลาดที่รองรับอย่างแน่นอน เมื่อมีรายได้ที่แน่นอน มีคุณภาพชีวิตที่ดี มีทัศนคติที่ดียอมทำให้การสืบทอดการทอตุ้มใยยังคงอยู่ได้ตลอดไป

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยต่อไป

1. ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบระหว่างอาชีพการทอตุ้มใยของบ้านแทนดอกไม้กับอาชีพการทอตุ้มใยของหมู่บ้านอื่นในจังหวัดเชียงใหม่ที่มีลักษณะการประกอบอาชีพคล้ายคลึงกัน

2. ควรมีการศึกษาหาแนวทางที่จะพัฒนาวัสดุที่ใช้ ตลอดจนรูปแบบของตุ้มใยให้มีความทันสมัยในการนำไปใช้ประโยชน์